

22. Стернин И. А. Введение в речевое воздействие / Иосиф Абрамович Стернин. – Воронеж: АОЗТ “Полиграф”, 2001. – 252 с.
23. Українські прислів'я та приказки: [збірка / упоряд. С. Мишанич та М. Пазяк]. – К.: Дніпро, 1983. – 390 с.
24. УПП: Українські прислів'я та приказки: [збірка / упоряд. С. Мишанич та М. Пазяк]. – К.: Дніпро, 1983. – 390 с.
25. Филицина В. П. Русские фразеологизмы: Лингвострановедческий словарь / В. П. Филицина, В. М. Мокиенко / [под. ред. Е. М. Верещагина и В. Г. Костомарова]. – М.: Рус. яз., 1990. – 220 с.
26. Ф–І (II, III): Галицько-руські народні приповідки: [у 3 т] / [зібрав, упорядкував і пояснив Др. Іван Франко]. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 2-е вид. – Т. 1. – 818 с. – Т. 2. – 813 с. – Т. 3. – 699 с.
27. Щерба Л. В. О трояком аспекте языковых явлений и об эксперименте в языкознании / Л. В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – М.: Наука, 1974. – С. 24–39.
28. Щерба Л. В. Опыт общей теории лексикографии / Л. В. Щерба // Языковая система и речевая деятельность. – М.: Наука, 1974. – С. 265–304.

ПРОСПЕКТ СЛОВНИКА “ЛОГІСТИКА. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ”

© **Марія Григорак, 2010**

к. екон. н., Національний авіаційний університет (Київ)

© **Ірина Казиминова, 2010**

к. філол. н., Інститут української мови НАНУ (Київ)

УДК 811.161.2'374:685.7

У статті окреслено засади створення термінологічного словника з логістики – науки, яка стрімко розвивається в Україні, має власний термінологічний апарат, проте досі не має кодифікації логістичної терміносистеми в словнику галузевої термінології. Подано відомості про склад, значення, характер та завдання словника, наведено структуру словникової статі та інформацію про систему посилань.

Ключові слова: логістика, термінологія, словник логістичних термінів.

The principles of Dictionary of Logistics terminology creating are described in the present article. Logistics as a science rapidly developing in Ukraine has a great terminological apparatus, which still hasn't got the codification in a branch terminological dictionary. The information about structure, meaning, character and aims of the dictionary is represented, the structure of the dictionary entry and information about system references are given.

Keywords: logistics, terminology, dictionary of logistics terminology.

Розширення зовнішніх зв'язків України докорінно змінило роль української мови в їхньому здійсненні. Стрімкий розвиток логістики й логістичних технологій у сфері транспорту, транспортно-експедиційних і транспортно-логістичних послуг актуалізував завдання упорядкування відповідної термінології.

Власне термін *логістика* має коріння в грецькій мові – у Давніх Афінах слово *логіст* (λόγος – логос) позначало чиновника громадського самоуправління. Римляни *логістиками* називали чиновників інтендантської служби в армії. До їх обов'язків входили управління й розподіл отриманих натуральних податків.

У наш час термін *логістика* позначає проблеми й методи управління різноманітними потоками, передусім матеріальними й людськими, а також інформаційними, фінансовими та іншими потоками, які їх супроводжують, із метою найкращого використання наявних ресурсів на виробництвах та в ланцюгах поставок.

Логістика – наука про управління матеріальними, інформаційними, фінансовими та іншими потоками в певній економічній системі для досягнення стратегічних, тактичних чи оперативних цілей організації виробництва й бізнесу з оптимальними витратами ресурсів.

"Логістика. Словник термінів" (далі – Словник) – лексикографічна праця, в якій плануємо досить повно представити корпус сучасної логістичної термінології. Зважаючи на те, що в цій галузі науки українська термінологія ще остаточно не усталена, Словник повинен сприяти упорядкуванню й унормуванню її, рекомендуючи кращі з наявних відповідників і відкидаючи невдалі

терміни. Для успішної інтеграції вітчизняної логістики в світову важливо усвідомлювати зв'язок української логістичної терміносистеми з відповідними терміносистемами розвинутих європейських країн, США тощо. Тому Словник міститиме російські та англійські відповідники українських термінів.

Значення, характер і завдання Словника

За своєю основною настановою Словник є термінологічним словником дефініційного типу. У доборі термінів, які увійдуть до реєстру, потрібно керуватися принципом системності, який полягає в тому, щоб представити всі без винятку напрями логістичної діяльності, тому плануємо подати в ньому такі розділи логістики: загальна теорія логістики (визначення загальних термінів, концепції логістики, принципи, критерії, цілі, логістичні системи, логістичний менеджмент, стандарти логістичного обслуговування, ланцюги поставок, безпека і надійність); організація постачання і закупівель; виробнича логістика (організація матеріального руху на підприємстві); організація розподілення продукції; управління запасами; організація складування і вантажоперероблення (навантаження-розвантаження, перевалка, крани, кари, тара, упакування); транспортування (транспортні засоби, термінали, дороги, організація перевезень, документація з перевезень, митні процедури); ІТ (інформаційні системи і технології) в логістиці.

До Словника увійдуть також математичні терміни, якими послуговується логістика в теорії і на практиці; терміни на позначення методологічного апарату логістики, оскільки у зв'язку з глобалізаційними процесами відбулися концентрація й бурхливий розвиток транспортних потоків, а це призвело до зростання ролі методів логістики.

Щороку кількість термінів логістики збільшується в геометричній прогресії. Тому важливо відбити в Словнику основні тенденції розвитку відповідної терміносистеми, її прогностичні функції. Словник відображатиме надбання світової логістичної науки і практики, реалії сучасних глобальних і регіональних ринків логістичних послуг, а також специфіку вітчизняного бізнес-середовища.

До реєстру будуть уведені терміни, зафіксовані в термінологічних словниках: Terminology in logistics. Terms and

Definitions, Brussel, 2006, Резер С. М., Родников А. М. Логистика: словарь терминов, М., 2007; Родников А. М. Англо-русский словарь по экономике товародвижений, М., 2001; Петров О. П. Тлумачний митний словник-довідник, Одеса, 2005; Тлумачний англо-російсько-український словник транспортних термінів, Одеса, 2007; Дыбская В. В., Сергеев В. И. и др. Логистика. Полный курс MBA, М., 2008; словниках із ресурсів Internet (словник із логістики Європейської логістичної асоціації (European Logistics Association – ELA) www.elalog.org; словник із логістики Ради з ланцюгів поставок SUPPLY CHAIN and LOGISTICS. TERMS and GLOSSARY (The Supply-Chain Council) www.supply-chain.org; словник InventoryOps Dictionary <http://www.inventoryops.com/dictionary.htm>; Англо-русский толковый словарь логистических терминов www.aldata-solution.com).

Також плануємо залучити велику кількість термінів, дібраних із сучасних наукових праць і підручників, які ще не були лексикографічно представлені. Словник орієнтовно міститиме близько 2000 найуживаніших у науковій, довідковій, навчальній та методичній літературі логістичних термінів і понять.

Ця лексикографічна праця призначена для співробітників компаній, які працюють у секторі роздрібно́ї торгівлі, логістичних провайдерів, фахівців-практиків із логістики, науковців, викладачів та студентів спеціальності "логістика" й суміжних із нею галузей, широкого кола читачів, які цікавляться проблемами термінології логістики й логістичних технологій у сфері транспорту, транспортно-експедиційних і транспортно-логістичних послуг.

Макроструктура Словника

Вхід словникової статті здійснюється тричі: а) заголовком словникової статті; б) алфавітним покажчиком; в) тематичним покажчиком.

Терміни розташовані за алфавітом. Якщо термін є словосполученням, він розташовується за алфавітом першого слова. Наприклад: **АВА́НСОВІ ЗАКУПІ́ВЛІ, А́ДРЕСНЕ ЗБЕРІ́ГАННЯ, НЕМАТЕ́РІАЛЬНІ АКТИ́ВИ, НЕЙРО́ННІ МЕРЕ́ЖІ**. До реєстру вводимо й ініціальні аббревіатури та складноскорочені слова: **АТТС, ІНКОТЕ́РМС** тощо.

Часто логістичні терміни в англійській мові є аббревіатурами, які в українській та російській мовах перекладаємо описовими

словосполученнями. Наприклад: **РЕНТАБЕЛЬНИЙ ОБСЯГ ЗАМОВЛЕННЯ** (рентабельный объем заказа, EOO), **РЕНТАБЕЛЬНИЙ ІНТЕРВАЛ МІЖ ЗАМОВЛЕННЯМИ** (рентабельный межзаказный интервал, EOI) **ПЛАНУВАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА** (планирование ресурсов предприятия, ERP). Відповідно до традиції передавання англійських термінів – описових словосполучень з абrevіатурами передаємо їх в українській та російській мовах ініціальними абrevіатурами: **ФОБ** (ФОБ, FOB-free on board), **ФОР** (ФОР, FOR-free on rail), **ФОТ** (ФОТ, FOR-free on truck) або складними словами, які не містять абrevіатур: **ФРАНКО-АЕРОПОРТ** (франко-аэропорт, FOB airport) **ФРАНКО-ЗАВОД** (франко-завод, EXW-ex works).

У разі збігу перших слів двох чи більше термінів-словосполучень терміни розташовано з урахуванням алфавіту другого слова. Наприклад: **АВАРІЙНИЙ ВНЕСОК, АВАРІЙНИЙ КОМІСАР, АВАРІЙНИЙ СЕРТИФІКАТ; КОНОСАМЕНТ ЗАСТРАХОВАНИЙ, КОНОСАМЕНТ НАСКРІЗНИЙ, КОНОСАМЕНТ ЧИСТИЙ.**

Реєстрові терміни наводимо в однині називного відмінка за винятком випадків, коли термін уживається лише або переважно в множині (**АКТИВИ, ЗАПАСИ ТОВАРНІ, КОМПОНЕНТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИКИ, МОДЕЛІ ЛОГІСТИКИ КІЛЬКІСНІ**). Якщо двослівний термін є вільним словосполученням, наводимо його в Словнику в зворотному (інверсійному) порядку, наприклад, **КОНОСАМЕНТ ЗАСТРАХОВАНИЙ, ВАНТАЖ НЕЗАПІТАНИЙ, ВАНТАЖ ПРОСТРОЧЕНИЙ, МІСЛЕННЯ ЛОГІСТИЧНЕ.**

Якщо ж словосполучення є стійким і його значення не є сумою складників, то його наводимо з прямим порядком слів, наприклад, **НЕБЕЗПЕЧНИЙ ВАНТАЖ, ВХІД НА РІНОК, ЧОРНИЙ ЯЩИК**. Прямий порядок слів збережено й у тому випадку, коли прикметник у терміні-словосполученні має основне смислове навантаження (**ДАВАЛЬНИЦЬКА СИРОВИНА, ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ТАРИФ, ФРАХТОВИЙ РІНОК**).

Термін, написаний через дефіс, посідає в Словнику те саме алфавітне місце, котре він займав би, якби писався разом. Наприклад: **БЕРС-НОТ, БІЗНЕС-ПРОЦЕС, ДЕБЕТ-НОТА.**

Структура словникової статті

Реєстрове слово (словосполучення) подаємо напівжирним прописним шрифтом (для деяких термінів у ламаних дужках наводимо специфіку застосування) із наголосом. Наприклад: **АБАНДОН, АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО, ГЕОГРАФІЧНА РОТАЦІЯ, ТРИВАЛІСТЬ ВИРОБНИЧОГО ЦІКЛУ, ДОКУМЕНТООБІГ ЕЛЕКТРОННИЙ**. Не подаємо наголоси в односкладових словах. У тому випадку, коли термін є поєднанням двох односкладових слів, зазначаємо наголос у тому з них, яке наголошується при вимовлянні: **БЕРС-НОТ, ШТРИХ-КОД**.

Безпосередньо після терміна в круглих дужках подаємо його переклади російською та англійською мовами. У разі, якщо російський чи англійський еквіваленти терміна мають коротку форму, їх наводимо через кому після відповідної повної форми терміна.

Подаємо коротку форму терміна, якщо вона є: **УНІФІКОВАНА СИСТЕМА ДОКУМЕНТАЦІЇ З МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОГО ПОСТАЧАННЯ, УСД МТП**.

Далі наводимо дефініцію терміна. Якщо термін багатозначний, подаємо кожне зі значень з окремим порядковим номером – арабською цифрою з крапкою. Наприклад: **СИСТЕМА МІКРОЛОГІСТИЧНА** (система микрологистическая, micrologistik system) – 1. Окремі виробничі підприємства, торговельні, транспортні і складські організації, територіально-виробничі комплекси. 2. Внутрішньовиробнича логістична система, до складу якої входять пов'язані виробництва, цехи й ділянки, об'єднані однією інфраструктурою.

Можливі випадки, коли всі значення одного українського терміна мають один англійський та/чи російський відповідник. У цьому разі наводимо його/їх безпосередньо після реєстрового слова в круглих дужках:

ТРАНСПОРТ (транспорт, transport) – 1. Засоби перевезення матеріальних і нематеріальних ресурсів. 2. Зв'язувальна ланка між елементами логістичних систем. 3. Одна зі складових економіки, яка в структурі суспільного виробництва належить до сфери виробництва матеріальних послуг.

Коли ж окремим значенням українського терміна відповідають різні англійські та/чи російські еквіваленти, наводимо їх перед визначенням терміна у відповідному значенні після арабської цифри з дужкою в круглих дужках. Наприклад: **ЗАПАСИ НАЯВНІ** (запас в наявності) – 1) (inventory on hand, present stock) усі види запасів, які зберігаються на момент обліку у постачальника (споживача); 2) (available stock) показник матеріально-технічного забезпечення і статистики товарних запасів, який показує величину матеріальних ресурсів у натуральних одиницях або в днях споживання.

Якщо в тексті словникової статті повторюється реєстровий термін, то його далі наводимо в скороченій формі за першими літерами слів, із яких він складається. Наприклад: **АВАРІЙНИЙ КОМІСАР** – А.к., **АВАРІЯ** – А.

Система посилань

Термін тлумачиться в Словнику один раз. Якщо термін є словосполученням, то він подається стільки разів, скільки термінологічних елементів входить до його складу, причому один раз із тлумаченням, а в решті випадків із відсиланням. Наприклад, термін **ТРАНСПОРТ ПОВІТРЯНИЙ** тлумачиться в словниковій статті терміна **ТРАНСПОРТ**, а в словниковій статті терміна **ПОВІТРЯНИЙ ТРАНСПОРТ** подаємо посилання: **ПОВІТРЯНИЙ ТРАНСПОРТ** *див.* **ТРАНСПОРТ**.

Не даємо посилань на ті елементи терміна, які самі по собі не є термінологічними. Наприклад, термін **ЧОРНИЙ ЯЩИК** подано один раз. Не подаємо посилань у деяких випадках, коли термін складається з трьох (і більше) слів. Наприклад, термін **ОБ'ЄКТИ УПРАВЛІННЯ В ЛОГІСТИЦІ** тлумачимо в літері "О", у статті **УПРАВЛІННЯ** його подаємо з відсиланням. У статті ж **ЛОГІСТИКА** цей термін не наводимо.

Відсилання *див.* указує на місце тлумачення терміна: **ЕОД** *див.* **ЕЛЕКТРОННИЙ ОБМІН ДАНИМИ**.

Відсилання "Те саме, що" показує, що поєднувані ним два терміни є дублетами. Наприклад: **АКТИВИ ЧІСТІ** – Те саме, що **НЕТТО-АКТИВИ**; **ЄВРОПДОН** – Те саме, що **ПДОН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТАНДАРТУ**.

У разі, коли для поглибленого розуміння терміна потрібно ознайомитися з іншими поняттями, які мають асоціативні зв'язки з матеріалами основної статті, то в кінці статті є відсилання "див. також ...".

Окрім загальноприйнятих, використовуються скорочення, спеціально встановлені для Словника з метою зменшити його обсяг.

Словникова стаття може містити терміни, які мають визначення в Словнику. В цьому разі подаємо їх курсивом при першій згадці про них. Наприклад: **АВІАКОМПАНІЯ** (авіакомпания; airline, air carrier) – юридична особа (акціонерне товариство, фірма з держ., приватним або змішаним капіталом), яка експлуатує повітряні судна для перевезення пасажирів, *багажу, вантажів, перевезення пошти та/або виконує авіаційні роботи (використання повітряних суден для виконання виробничих завдань у сільськ. господарстві, буд-цтві, для надання термінової медичної допомоги й т. ін.) за встановлену плату.*

Омонімічні терміни подаємо в різних словникових статтях із цифровими індексами вгорі праворуч. Наприклад: **ВИЛП**¹ та **ВИЛП**².

Правопис українських термінів подаємо відповідно до останньої редакції "Українського правопису". Зокрема, послідовно передаємо літеру **и** в російських термінах й **і** в англійських та після літер **д, т, з, с, ц, ч, ш, ж, р** та їх відповідників в англійських термінах літерою **и** в українських словах: **КОНСА́ЛТИНГ, АУТСО́РСИНГ, ЛІЗИ́НГ, БА́ЗИСНА СТА́ВКА ФРА́ХТУ, ДИМА́ЙЗ-ЧА́РТЕР, ДИ́СБУРМЕНТСЬКИЙ РАХУ́НОК, ДИ́СПА́Ч.**

Передаємо подвоєння приголосних в російських та англійських термінах однією приголосною в українській мові (хоппер, hopper – **ХО́ПЕР**; кросс-курс, cross rate – **КРОС-КУ́РС**), за винятком випадків, коли термін містить подвоєння, яке виникло внаслідок збігу кінцевого приголосного префікса й початкового приголосного кореня (**ЄВРОПІ́ДДОН**), або в слові традиційно зберігається подвоєння (**ВАГА́ БРУ́ТТО, ВАГА́ НЕ́ТТО, АВТОМОБІ́ЛЕ-ТО́ННО-ДЕНЬ**).

У кінці Словника наводимо алфавітний покажчик термінів з еквівалентами російською та англійською мовами із зазначенням

сторінки, на якій подано їх визначення, а також тематичний покажчик.

ОМОНІМИ І ТЛУМАЧЕННЯ У “ЗВЕДЕНОМУ СЛОВОПОКАЖЧИКУ УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ”

© Зінаїда Козирева, 2010

к. філол. н., Інститут української мови НАН України (Київ)
УДК 811.161.2'374.822

Стаття є доповнювальною частиною Інструкції до укладання “Зведеного словопоказчика української лексики”. У статті описано засади подання омонімів у Зведеному словопоказчику (далі – Словник), їхнє тлумачення, а також тлумачення деяких інших слів. Подано список словників-джерел, уведених до Словника.

Ключові слова: омонім, омонімія, тлумачення.

This article is the missing part of the Instruction to a “Summary word index of Ukrainian dictionary”. In this article the main principles of homonyms representation in a “Summery word index” (hereinafter referred to as Dictionary), their explanations and explanation of some other words are stated. In the ending of the article a list of source dictionaries is presented.

Keywords: homonym, homonymity, explanation.

Як своєрідний путівник по словниках і як найповніший лексикографічний довідник, “Зведений словопоказчик української лексики” має самостійне наукове значення. Зокрема, Зведений словопоказчик фіксує омоніми із словників-джерел, на основі яких його укладено, дає цінний матеріал для дослідження омонімів, їх перегрупування і систематизації (детальніше про завдання та принципи укладання Словника див.: Лексикографічний бюлетень, № 18, 2009).

Виділення та оформлення омонімів у Словнику, з огляду на його складність, займає особливе місце. Складні в плані класифікації і лексикографічного оформлення омонімічні назви, як засвідчила